

ACADEMIA DE STUDII ECONOMICE DIN BUCUREȘTI

Școala doctorală Economie și Afaceri Internaționale

Prezentată și susținută public de către autor:

IVASCU G. COSMIN OVIDIU

Titlul tezei de doctorat:

**IMPACTUL
FONDURILOR
EUROPENE IN
DOMENIUL
AGRICOL SI
DEZVOLTAREA
ECONOMICA:
CAZUL ROMANIEI**

Conducător de doctorat: Prof. univ. dr. Păun Cristian Valeriu

București, septembrie 2024

CUPRINS

Introducere	1
Cap. 1: Analiza rolului agriculturii în dezvoltarea unei națiuni în economiile moderne.....	6
1.1. Scoala economica mercantilista.....	7
1.2. Scoala economica fiziocrata.....	12
1.3. Scoala economica clasica.....	16
1.4. Marxismul.....	24
1.5. Scoala economica neo-clasica.....	28
1.6. Doctrina economica keynesista.....	31
1.7. Blestemul resurselor.....	35
1.8. Concluzii.....	38
Cap. 2: Analiza politicii agricole a Uniunii Europene: - prezent și perspective.....	41
2.1. Scurt istoric al Politicii Agricole Comune, dificultati si reforme.....	43
2.2. Protectionismul si Politica Agricola Comuna.....	52
2.3. Percepția publică privind Politica Agricolă Comună.....	56
2.4. Tendinte si directie viitoare de dezvoltare a Politicii Agricole Comune.....	66
Cap. 3: Evaluarea instrumentelor de interventie ale Uniunii Europene in sectorul agricol.....	73
3.1. Programul SAPARD.....	77
3.2. Programul FEADR.....	89
3.3. Initiativa LEADER.....	99
3.4. Beneficii si limitari ale Politicii Agricole Comune. Analiza critica a instrumentelor de interventie.....	102
Cap. 4: Estimarea impactului fondurilor europene în dezvoltarea agriculturii în Europa Centrală și de Est.....	112
4.1. Fondurile europene pentru agricultură în Europa Centrală și de Est.....	129
4.2. Studiu empiric.....	149
Concluzii.	156
Bibliografie.....	159

Cuvinte cheie: Agricultura, Uniunea Europeana, Politica Agricola Comuna, fonduri europene, Politica Agricola Comuna, integrare europeana, dezvoltare economica.

Agricultura a reprezentat dintotdeauna o preocupare de importanta majora a omenirii, iar la sfarsitul celui de-al doilea razboi mondial a aparut, cel putin in Europa, necesitatea evidenta a reorganizarii generale a politicii, economiei si implicit a agriculturii la nivel multinational si macroeconomic, la nivelul intregii Europe.

Progresul accelerat al agriculturii la nivel european a evidenciat contributia majora a sectorului acesta la cresterea economica a statelor, iar agricultura a devenit un pilon de baza in armonizarea dezvoltarii economiilor nationale corelata cu dezamorsarea frecventelor conflicte sociale motivate in procent covarsitor de probleme de siguranta alimentara.

Realitatea economica europeana a ultimilor decenii scoate in evidenta diferentele majore, tot mai clare, in toate domeniile, dintre statele membre ale Uniunii Europene si economiile sarace sau in curs de dezvoltare, care inca nu reusesc sa indeplineasca criteriile de aderare din diferite motive economice, politice, de mediu, etc. De aceea, agricultura si rolul acesteia in cresterea economica reprezinta una din elementele cheie ale dezvoltarii economice.

Cresterea economica constanta este o tinta permanenta a tuturor categoriilor de state iar studiile si cercetarile economice s-au axat pe gasirea factorilor determinanti in accelerarea proceselor economice in special a economiilor in curs de dezvoltare, deoarece preocuparea este cu adevărat stringentă din cauza decalajelor majore care le despart de economiile performante ale statelor Uniunii Europene.

Tema acestei lucrari se incadreaza in problematica corelatiei dintre agricultura si crestere economica, a importantei majore care trebuie acordata in continuare sectorului agricol din cadrul UE, a importantei folosirii instrumentelor de asistenta financiara ale PAC in concordanta cu realitatile economice, geo-politice si de mediu. Aderarea la UE a statelor din Europa Centrala si de Est (inclusiv Romania), cu ocazia extinderii granitelor UE din anii 2004 si 2007, s-a facut cu ideea ca acestea vor reusi diminuarea decalajelor economice fata de statele mai dezvoltate ale EU intr-un termen relativ scurt de timp, pentru a putea participa activ si in mod semnificativ la

cresterea economica a UE si la atingerea dezideratului de bunastare economica a tuturor statelor membre.

Prin aceasta lucrare imi propun sa evidentiez rolul dezvoltarii agriculturii ca factor de importanta majora pentru cresterea economica a UE, dar si importanta alocarii instrumentelor de asistenta financiara in agricultura conform realitatilor si necesitatilor prezentului.

De asemenea, referindu-ma la bugetul alocat pentru PAC in programele multianuale viitoare ale UE, consider ca dezvoltarea viitoare a agriculturii UE trebuie conceputa ca un proces multidimensional, care sa afecteze sectorial in mod direct si concret toate nivelele agriculturii UE, un proces care trebuie sa tinteasca schimbari in structurile decizionale, in institutiile si autoritatile nationale si locale prin reducerea proceselor birocratice, pentru urgentarea implementarii masurilor si alocarii fondurilor. Finalitatea acestui proces trebuie sa fie reprezentata de schimbarea atitudinii populatiei fata de problemele viitoare de mediu, de siguranta alimentara si, nu in ultimul rand, de revigorare a comunitatilor rurale prin investitii masive in infrastructura rurala, in educatia fermierilor, in implementarea celor mai actuale solutii tehnice si digitalizarea activitatilor din ferma, pentru creterea competitivitatii si rentabilizarea fermelor.

In opinia mea, dezvoltarea de ansamblu a agriculturii UE si chiar a Uniunii in general, este strans legata de dezvoltarea integrata a zonelor rurale a fiecarei tari membre, prin finantarea acestora individualizat, tinand cont de realitatile geografice, de mediu, politice, sociale si economice. Acest deziderat poate fi realizat prin implicarea activa si responsabilizarea autoritatilor nationale si locale, prin intelegerea nevoilor reale ale fermierilor si comunitatilor rurale si prin raspuns prompt din punct de vedere politic, economic si mai ales financiar la problemele si dificultatile aparute pe parcursul imlementarii programelor multianuale de asistenta financiara.

Consider ca tema abordată in aceasta lucrare prezintăun interes major în momentul de față la nivel UE si chiar la nivel global, iar prin opiniile si concluziile personale din continutul acestei lucrari cred voi usura intelegerea tematicii aleasa pentru teza mea.

Aceasta lucrare este compusa din patru capitole, prin care se incearca evidentierea importantei sectorului agricol in orice economie nationala si corelatia dintre dezvoltarea sctorului agricol si dezvoltarea economica a unei natiuni. Incerc astfel sa arat modalitatea de intelegere si acceptare

a sectorului agricol prin viziunea diferitelor școli de teorie economică și încerc să ajung în prezent, la înțelegerea și modalitatea de implementare a celor mai actuale aspecte și probleme la care trebuie să se adapteze sistemul agricol și politicile agricole ale Uniunii Europene, siguranța și securitate alimentară, dezvoltare rurală, “înverzirea” agriculturii și adaptarea la problemele climatice, dar și eficientizarea prin adoptarea ultimelor inovații tehnologice, automatizarea și adaptarea la cele mai recente standarde și reglementări europene și mondiale.

În **primul capitol** al tezei mele încerc să fac o analiză a modului de înțelegere a rolului agriculturii în ansamblul economiei, prin prisma școlilor de gândire economică, începând de la școala de gândire mercantilistă până la teoreticieni neoclasiști și contemporani. Rolul sectorului agricol în economie a fost interpretat în mod diferit în timp, în sensul că, în viziunea primelor curente de gândire economică coerentă a reprezentat singura ramură economică care poate aduce avuție unei națiuni. Mai târziu, odată cu dezvoltarea comerțului și ulterior a manufacturilor, sectorul agricol a fost marginalizat și ignorat de către teoreticieni, dar și de guvernanti. Această atitudine a adus țările europene la limita foametei și a falimentului, a generat revolte populare, a distrus zonele rurale datorită veniturilor la limita subsistenței realizate de fermieri, exodului lucrătorilor către zonele urbane odată cu dezvoltarea manufacturilor, a fărâmițării suprafețelor agricole și lipsa investițiilor în utilaje care să ușureze munca și să crească nivelul de rentabilitate a sectorului.

S-a înțeles astfel importanța ce trebuie acordată agriculturii, locul acesteia la același nivel cu toate celelalte sectoare ale oricărei economii naționale, astfel că în prezent, în economiile contemporane este evidentă creșterea rolului agriculturii, chiar dacă se remarcă scăderea contribuției acestui sector, ca procent în realizarea produsului intern brut, iar ponderea populației active ocupată în agricultură este, de asemenea, în scădere.

Cu toate inconvenientele și limitările de care agricultura nu se va putea detașa în viitorul apropiat (fertilitatea diferențiată a terenurilor, dependența permanentă de condițiile geografice și de mediu, chiar dacă este limitată de progresele actuale în tehnologie sau meteorologie, condițiile specifice și investițiile diferite necesare creșterii diferitelor rase de animale, numărul în scădere permanentă de muncitori și fermieri care să fie interesați de a activa în domeniu, de a învăța, inova, de a aduce plusvaloare), ponderea sectorului agricol în PIB-ul unei națiuni este și va fi în viitor un indicator care reflectă rolul agriculturii într-o economie națională, regională, mondială

si va proiecta eficienta resurselor de productie in agricultura, disponibilitatea acestora si posibilitatile de a asigura securitate alimentara pentru populatia natiunii respective.

De asemenea, in acest capitol, incerc sa detaliez un concept relativ nou in economie, un paradox al dezvoltarii economice al unei natiuni si anume “*blestemul resurelor naturale*”. Contradictia la care se refera acest fenomen pleaca de la prezumtia ca o natiune care detine rezerve insemnate de resurse naturale, regenerabile sau nu, este privita in general ca o natiune instarita, cu un nivel de dezvoltare economica ridicat.

Insa, o serie de studii care au analizat si confirmat relatia invers proportionala dintre bogatia in resurse naturale si nivelul de dezvoltare economica a unei natiuni, au adus in discutie fenomenul de “*blestem al resurselor naturale*”, iar concluzia mea referitoare la acest subiect este ca ca simpla existenta a resurselor naturale abundente nu este un garant al dezvoltarii economice si a prosperitatii unei natiuni. Abundenta de resurse naturale, oricare ar fi acestea, trebuie obligatoriu completata cu institutii publice bine definite, puternice si transparente in actiune, cu atragerea de angajati profesionisti in aceste institutii, angajati care sa ia decizii profesionale bazate pe criterii economice, criterii care sa aiba in vedere dezvoltarea economica pe termen lung a natiunii respective. Cu alte cuvinte, consider ca dezvoltarea sanatoasa si echilibrata a agriculturii si, de fapt a intregii economii a unei natiuni,este dependenta in primul rand de nivelul de profesionalism si transparenta a guvernarii si abia apoi de abundenta resurselor naturale.

Mai exact, natiunile cu rezerve insemnate de resurse naturale tind sa intarzie sau chiar sa fie incapabile sa adopte strategii de tara care sa genereze crestere economica sanatoasa, transparenta si durabila.

Capitolul doi al lucrarii cuprinde o analiza a politicii agricole a Uniunii Europene in prezent si perspective viitoare. Rolul Politicii Agricole Comune (PAC) s-a schimbat si a evoluat de la implementare si pana in prezent.

Astfel, scopul initial al PAC a fost de a sigura autosuficiența în produse agro-alimentare și stabilizarea turbulențelor pieței agricole dupa al doilea razboi mondial. Scopul acesta a fost indeplinit in perioada de la inceputul anilor 1980, cand s-a ajuns la un standard de viata corespunzator pentru fermieri si s-a reusit eliminarea penuriei alimentarea de pe continentul european. Tenta de politica protectionista a PAC, de subventionare a productiei agricole si

protejarea pietelor interne ale Uniunii Europene, a dus la cresterea fara precedent a productivitatii agricole, a fost stimulata productia intensiva, aspect care a creat dezechilibre, crize de suprastocuri de produse agricole in piata si a generat consecinte distrugatoare pentru mediu, bunastarea animalelor si calitatea alimentelor.

Reforma PAC din 1992 a schimbat modul de gandire a politicilor agricole, a echilibrat productia cu consumul si a incurajat practicile agricole prietenoase cu mediu, printr-o politica ce tinteste sustinerea veniturilor, favorizeaza dezvoltarea rurala si protejarea mediului.

Reformele ulterioare ale PAC, pana in prezent, urmaresc stimularea participarii active a fermierilor la implementarea noilor tendinte de “inverzire” a agriculturii, de folosire de practici agricole prietenoase cu mediu si contribuie la remunerarea directa a fermierilor pentru serviciile de protectie a mediului, conservarea si promovarea patrimoniului rural, deoarece aceste servicii vor genera venituri suplimentare viitoare pentru fermieri, vor genera locuri noi de munca si vor conduce, in final, la prosperitate si dezvoltare rurala.

Politica Agricola Comuna (PAC) a reprezentat prima politica comuna dezvoltata si adoptata la nivelul Uniunii Europene si este unul din pilonii de baza a politicii UE, atat din punct de vedere a bugetului alocat, dar si in privinta impactului major asupra celor peste 500 de milioane de locuitori ai spatiului comunitar al UE.

Scopul viitor al PAC trebuie sa il reprezinte o agricultura sustenabila, prin sustinerea veniturilor fermierilor si a tuturor intreprinzatorilor din spatiul rural, trebuie sa integreze tot ce inseamna inovatie tehnologica si digitala, pentru facilitarea muncii in acest sector si cresterea atractivitatii agriculturii pentru resursa umana, atat de importanta in acest domeniu.

De asemenea, viitoarele politici agricole comune trebuie sa identifice solutii pentru reducerea birocratiei, care inca are un nivel nepermis de mare si intarzie foarte mult aplicarea de corectii imediate, care sa redirectioneze sau cel putin sa reduca efectul pentru eventuale politici gandite gresit, sau aplicate gresit la un moment dat, intentionat sau nu.

Agricultura este un sector economic total diferit de celelalte sectoare, productia agricola trebuie corelata cu alte sectoare economice, este dependenta in masura mare de aspecte climatice, de configuratie geografica si de ciclurile biologice de productie specifice agriculturii. Toate aceste

aspecte sunt, în ciuda progresului tehnic, încă greu de anticipat și generează din această cauză fluctuații în privința producției.

Economiile naționale întâmpină dificultăți în egalizarea și echilibrarea producției agricole, iar aceasta, fiind interconectată cu cererea constantă și chiar în creștere de produse alimentare, poate genera fluctuații îngrijorătoare de prețuri în cadrul Uniunii Europene, ducând la necesitatea implementării de măsuri de reglementare a pieței, impuse atât producătorilor, cât și consumatorilor. De aceea, PAC trebuie să acorde o importanță mult mai mare pentru zonele rurale ale Europei, pentru atragerea tinerilor cu specializări de orice fel în domeniul agricol, trebuie să găsească soluții cu impact real și rapid pentru a face acest sector economic mult mai atractiv din punct de vedere profesional, financiar social și familial pentru generațiile următoare. Viitorul Europei, dar și al întregii lumi, depinde existențial de sustenabilitate, siguranță și securitate alimentară, dezvoltare durabilă, protejarea și conservarea condițiilor de mediu, cu alte cuvinte viitorul depinde în mod direct de importanța alocată agriculturii și industriei agro-alimentare la nivel UE, dar și la nivel planetar.

Capitolul trei a lucrării mele propune evaluarea instrumentelor de intervenție folosite de UE în sectorul agricol, pentru atingerea obiectivelor propuse prin PAC, pentru menținerea și perfecționarea politicilor agricole viitoare. Astfel, Fondul European de Orientare și Garanții Agricole (FEOGA) este cel mai important instrument de intervenție (reprezintă aproximativ 50% din totalul bugetului comunitar) și are ca rol declarat reducerea disparităților economice și sociale și promovarea dezvoltării durabile.

Alt instrument folosit în implementarea PAC îl reprezintă subvențiile, printr-un sistem de susținere directă a veniturilor, sistem care urmărește eliminarea dependenței fermierului față de o anumită formă de intervenție publică, prin compensarea integrală a veniturilor, fără a fi obligat să producă mai mult pentru a prospera, astfel ca fermierul își va realiza veniturile din piață, iar subvenția constituie doar un supliment.

Al treilea instrument de intervenție sunt programele operaționale pe sectoare, care sunt integrate în planul strategic al fiecărei țări membre UE, prin reglementări generale, iar guvernele au posibilitatea de a elabora intervenții sectoriale proprii, în funcție de necesități și linii de dezvoltare propuse, de limitări geografice sau politice și posibilități financiare ale fiecărui stat.

Intergrarea statelor ECE in structura UE a reprezentat inca de la inceputul anilor 1990 o prioritate. Aceasta deoarece pentru statele ECE sectorul agricol a avut o importanta mai mare in economia nationala a acestor state decat in economia statelor deja membre la acel moment. Toate aceste diferente majore, favorabile aparent agriculturii statelor ECE, sunt justificate si atenuate ca importanta de aspectele economice, politice si sociale prezentate anterior, astfel ca, in ciuda resurselor naturale foarte importante si foarte diversificate, si a resurselor foarte mari de forta de munca, agricultura est-europeana este depasita de vremuri. Chiar daca in majoritatea acestor tari s-au depus eforturi mari in sectorul in deceniul 1990-2000, revitalizarea, modernizarea si restructurarea sectorului agro-alimentar este inca foarte departe de o finalitate si o aliniere cu agricultura comunitara.

Pentru a usura si grabi aderarea statelor Europa Centrala si de Est la Uniunea Europeana au fost create, in cadrul PAC, instrumente de pre-aderare, pentru sustinerea si dezvoltarea agriculturii, instrumente care sa acorde asistenta necesara tarilor candidate din Europa Centrala si de Est. Intre acestea, am considerat relevant sa detaliez in lucrarea mea programul financiar de pre-aderare SAPARD, programul FEADR, dar si initiativa LEADER, deoarece acestea au reprezentat impulsul de care avea nevoie agricultura Romaniei si a statelor din Europa Centrala si de Est si pentru a deveni viabile in conditiile concurentiale ale economiei de piata, pentru a ridica productivitatea si competitivitatea. Ca rezultat al acestor programe de asistenta financiara au fost imbunatatite normele de calitate a produselor, conditiile de munca, de protectie a mediului si bunastare a animalelor si, nu in ultimul rand, a fost imbunatatit considerabil standardul de viata in spatiul rural, prin crearea de oportunitati pentru fermieri si prin investitii masive in infrastructura rurala.

In **capitolul patru** al tezei doresc sa fac o estimare a impactului fondurilor europene in dezvoltarea agriculturii statelor din Europa Centrala si de Est, in contextul extinderii Uniunii Europene prin acceptarea de membrii noi. Consider ca extinderea permanenta a spatiului comunitar cu noi state genereaza provocari diferite si tot mai complexe, mai ales in privinta agriculturii, dar presupune si eforturi si solutii economice, financiare si politice cel putin la fel de complexe si inovative, in intocmirea si echilibrarea bugetului consolidat al Uniunii Europene.

Agricultura europeana si lantul alimentar creat si aprovizionat constant din rezultatele muncii fermierilor europeni a reusit, in scurt timp dupa infiintarea pietei agricole comunitare, sa ofere

cetatenilor Europei cantitati indestulatoare de produse alimentare, la preturi mici, in conditii de siguranta si calitate mai ridicata decat oricand pana atunci si a reusit acest lucru indiferent de fluctuatiile de preturi ale alimentelor pe pietele mondiale, scandaluri politice sau crize alimentare.

De asemenea, politica agricola comuna a generat in timp venituri satisfacatoare pentru fermieri, a impulsionat cresterea numarului de locuri de munca in sectorul agro-alimentar, atat in zona rurala cat si in urban si a stimulat infiintarea si dezvoltarea de activitati conexe pe orizontala (de comert, de servicii bancare, juridice, fiscale, industria constructoare de masini, etc), aratand importanta sectorului agricol, ca element de baza in economia oricarei natiuni.

Un element esential al politicii Uniunii Europene l-a reprezentat, inca de la infiintare, mentinerea coeziunii economice si sociale a statelor membre, in perspectiva extinderii spatiului comunitar prin acceptarea de noi membrii, mai ales in privinta statelor din Europa Centrala si de Est (ECE).

Comunitatea europeana devine tot mai complexa, standardul de viata al cetatenilor a crescut constant, cu toate ca tari noi acceptate in spatiul comunitar sunt inca sub media UE si diferentele inca persista si pot fi agravate de eventuale recesiuni economice (reale si destul de frecvente in ultimele decenii), probleme ale finantelor publice, dar si unele generate de imbatranirea generala a populatiei.

De aceea, importanta fondurilor europene este esentiala in dezvoltarea viitoare a statelor membre, mai ales a ultimelor acceptate, din zona ECE, iar scopul general al comunitatii UE trebuie sa se adapteze la realitatile curente, pentru a depasi eventuale momente de stagnare sau evolutie negativa a economiilor nationale.

In acest capitol propun, de asemenea, un studiu empiric de estimarea impactul subventiilor nete (diferenta dintre subventiile primite si impozitele platite) din agricultura asupra evolutiei acestui sector economic.

Cu siguranta nu am acoperit in lucrarea mea toata argumentatia referitoare la viitorul agriculturii si a politicilor agricole europene, nici nu incerc sa epuizez acest subiect.

Ideea fundamentala a lucrarii mele este ca agricultura, dincolo de rolul primordial si recunoscut universal, de asigurare a securitatii alimentare a cetatenilor Uniunii Europene si a intregii lumi,

reprezinta un sector economic de importanta capitala in orice economie nationala. Chiar daca a scazut ca importanta in economiile contemporane, rolul agriculturii este si va ramane decisiv pentru viitor, mai ales datorita introducerii de tehnologii noi, inovative, datorita politicilor agrare comune de atragere a populatiei in zonele rurale, a investitiilor semnificative in extinderea retelelor de utilitati, a infrastructurii in general a intelegerii si implementarii conceptelor de dezvoltare rurala, agricultura ecologica, de protectie a mediului, a bunastarii si sanatatii animalelor.

Sectorul agricol avanseaza si se dezvolta proportional cu gradul de evolutie economica, cel putin in statele membre UE, avans corelat in mod semnificativ cu elemente specifice de asezare geografica, clima, relief, structura populatiei in privinta densitatii, nivelului de cultura si digitalizare, dar si a varstei medii (fenomenul de imbatranire a populatiei si de reducere semnificativa a natalitatii este tot mai evident in statele dezvoltate ale UE). Rolul agriculturii ca unul din motoarele principale ale cresterii economice este evident si este recunoscut in acest sens la nivel UE, iar dezvoltarea acestui sector este o premisa, dar si o conditie a cresterii economice.

Agricultura este in acelasi timp un sector economic foarte dinamic in evolutie, care solicita din plin resurse tehnologice, informationale, dar si intelectuale, deoarece piata concurentiala europeana solicita permanent preturi tot mai mici si calitate superioara a produselor agricole.

De asemenea, constientizarea schimbarilor climatice, poluarea si limitele resurselor naturale nu mai reprezinta doar “teorii ale conspiratiei”, sunt foarte reale si ne confruntam cu ele.

Agricultura europeana, prin PAC, a inceput lupta cu aceste probleme, prin diferite programe de asistenta financiara, prin promovarea si stimularea implementarii conceptelor de „securitate alimentară”, “dezvoltare rurala”, “inverzirea agriculturii”, “dezvoltare durabila”.

Consider important de mentionat, la fel cum rezulta si din studiul empiric prezentat mai sus, ca stimulentele financiare si schemele de ajutor promovate in prezent ajuta intr-adevar la dezvoltarea agriculturii si avansul tehnologic in acest sector, dar numai pe termen scurt.

Totodata, urmarind istoria PAC pana in prezent, este evidenta reticenta la nivelul autoritatilor UE in adoptarea si implementarea de politici agricole noi si schimbari drastice de viziune de la un program financiar multianual la urmatorul si chiar mai dificil de acceptat modificari drastice in cadrul unui program financiar, chiar daca de multe ori a fost evidenta neputinta masurilor de asistenta financiara in rezolvarea problemelor punctuale.

Sectorul agricol, cel puțin la nivel UE, este unul din principalii beneficiari ai resurselor financiare din bugetului general comunitar și începe să constientizeze acest lucru și să evolueze constant, în sensul că fermierul, își permite să se gândească la metode de digitalizare a fermei, la metode de prevenire și diminuare a efectelor fenomenelor meteorologice extreme, să beneficieze de ultimele descoperiri tehnologice în domeniul culturilor, a creșterii animalelor, a utilizării responsabile a resurselor, toate acestea fiind promovate în prezent prin programe de asistență cuprinse în ultimele versiuni ale PAC.

De asemenea, este stimulată cooperarea între fermieri, prin cooptarea acestora în societăți cooperatiste, cu scopul de a valorifica mai eficient resursele fiecărui fermier, de a obține condiții mai bune de finanțare, prețuri mai bune pentru produse finite, materii prime sau know-how.

Consider că promovarea cooperării și înființarea de societăți agricole cooperatiste este un aspect sensibil pentru viitorul agriculturii la nivel UE, în sensul că pentru moment cred că este într-adevăr necesar un impuls a acestui model de afacere (mai ales la nivelul țării noastre și a țărilor din fostul bloc comunist, unde după anii 1990 au fost distruse majoritatea afacerilor de acest fel). Înșă, pe termen lung, cred că factorii decizionali ai UE vor trebui să urmărească îndeaproape dezvoltarea afacerilor cooperatiste prin subvenții și scheme de ajutor promovate prin PAC, deoarece aceștia vor ajunge jucători mari în piața agricolă locală, europeană și chiar mondială (tocmai datorită măsurilor de asistență financiară, de care nu beneficiază participanții la comerțul agricol din afara UE) și o să aibă posibilitatea și puterea de a manipula prețurile la produse și servicii în propriul interes sau în interesul unor factori politici, pentru a elimina concurenți sau produse de pe piață și chiar pentru a promova în piață produse sau colaboratori care în condiții de concurență reală nu ar fi competitivi.

Principalul beneficiar al politicilor agricole ale UE și a fondurilor alocate dezvoltării agriculturii europene trebuie să fie ferma de familie și conceptul de dezvoltare rurală durabilă, deoarece scopul declarat al acestor politici este repopularea zonelor rurale (în special prin atragerea familiilor tinere, mai ales a celor cu studii în domeniul agricol), atragerea de afaceri în acest domeniu, dezvoltarea infrastructurii rurale și dezvoltarea pe principii economice sănătoase a spațiului rural.

O limitare încă majoră a dezvoltării agriculturii în prezent este stimularea inovației și adoptarea de tehnologii revoluționare, elemente care în prezent sunt accesibile doar jucătorilor mari de pe piața agricolă comună, datorită prețurilor încă prohibitive pentru ferma de familie, ferma care

trebuie sa reprezinte baza agriculturii europene viitoare. Agricultura nu are inca posibilitatea si resursele financiare de a accesa ultimele tehnologii din explorarea spatiului si astronomie, chiar daca acestea sunt deja folosite de multe industrii. Costurile de utilizare si amortizarea acestor costuri in agricultura sunt inca prea mari, mai ales datorita specificitatii sectorului agricol si a sensibilitati crescute la factori de mediu, sol, practici folosite, elemente care fac dificila combinarea datelor si evaluarea efectelor, pentru a obtine elemente si rezultate relevante in cercetare.

Lumea viitoare devine tot mai mica, datorita digitalizarii, dezvoltarii tehnologiilor de comunicare si transmitere a informatiei, datorita dezvoltarii permanente a infrastructurii mondiale si a mijloacelor tot mai rapide si mai eficiente de transport. De aceea, agricultura europeana si factorii de decizie din acest domeniu trebuie sa constientizeze ca probleme si situatii noi si neasteptate vor aparea tot timpul, iar raspunsurile si solutiile la probleme trebuie sa apara mult mai rapid, sa fie clare, decisive si eficiente, pentru a pastra competitivitatea locala, dar si pe piata mondiala a economiei europene in general si a agriculturii in mod special.

Viitorul inseamna globalizare, iar sectorul agricol al UE trebuie reformat pentru a supravietui in competitivitatea reala, fara subventii si asistenta financiara, intr-o piata competitive globala.

Viitoarele politici ale PAC trebuie sa fie orientate mai mult spre fermier, pentru a-l stimula sa fie competitiv in mod real, doar bazandu-se pe afacerea sa si pe resursele proprii.